

- Socialization in Modern Socio-Cultural and Socio-Political Contexts*». Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H.S. Skovorody. Kharkiv: KhNPU. [in Ukrainian].
4. Kobylchenko, V.V., & Omelchenko I.M. (2020). Spetsialna psykholohiia : pidruchnyk. [*Special psychology*]: *textbook*. Kyiv : VTs «Akademiia» [in Ukrainian].
 5. Bisikalo, L.H. ta in. (2017). Psykholohichni suprovid inkluzyvnoi osvity : metodychni rekomendatsii; zah. red. A. H. Obukhivska. [*Psychological support of inclusive education: methodical recommendations*]; *general ed. A. G. Obukhivska*. Kyiv : UNMTs praktychnoi psykholohii i sotsialnoi roboty. [in Ukrainian].
 6. Psykholohichna sluzhba systemy osvity Ukrainy: problemy ta shliakhy rozvytku. (2005). Zbirnyk normatyvno-pravovykh dokumentiv psykholohichnoi sluzhby ta PMPK systemy osvity Ukrainy / uporiad. V. H. Panok, I. I. Tsushko, A. H. Obukhivska. [*Collection of regulatory and legal documents of the psychological service and PMPK of the education system of Ukraine*] / *edited by V. G. Panok, I. I. Tushko, A. G. Obukhivska*. Kyiv : Nika-Tsent. [in Ukrainian].
 7. Kobylchenko, V.V., & Omelchenko, I.M. (2024). Zhyttiestikist yak bazova kharakterystyka osobystosti dytyny z osoblyvymy osvithnimy potrebamy v umovakh voiennoho chasu. Aviatsiina ta ekstremalna psykholohiia u konteksti tekhnolohichnykh dosiahnen: zbirnyk naukovykh prats/za zah. red. L. S. Yakovytskoi, S. L. Horbenko. [*Resilience as a basic personality characteristic of a child with special educational needs in wartime conditions*]. *Aviation and extreme psychology in the context of technological achievements: a collection of scientific works/in general. ed. L. S. Yakovytska, S. L. Horbenko*. Natsionalnyi aviatsiinyi universytet. K.: NAU. [in Ukrainian].
 8. Chykhantsova, O. (2021). Psykholohichni osnovy zhyttiestikosti osobystosti: monohrafiia. [*Psychological foundations of personality vitality*]: *monograph*. K.: Talkom. [in Ukrainian].

УДК159.923:159.942.52(045)

Андрій Гончарук,

аспірант 3-го року навчання

e-mail: andrewpolm1@gmail.com

orcid: <https://orcid.org/0009-0009-3836-6685>

Andrii Honcharuk,

postgraduate student of the 3rd year of study

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені

Миколи Ярмаченка НАПН України,

м. Київ, вул. М. Берлінського 9, м. Київ, 04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv,
Steet M. Berlinskoho 9, Kyiv, 04060, Ukraine

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ: СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ

RESEARCH OF THE EMOTIONAL SPHERE OF PERSONALITY: SEMANTIC ANALYSIS

Анотація. У статті здійснено теоретичний аналіз проблеми емоційного розвитку особистості, опрацьовано теоретико-методологічні аспекти проблеми емоційної поведінки, з'ясовано підходи до розуміння емоцій і почуттів. Автором проаналізовано сучасні підходи та теоретичні концепції, які визначають емоції як ключовий аспект психологічного функціонування. З'ясовано змістові засади психодинамічного, дименсійного, когнітивного, соціально-когнітивного та когнітивно-фізіологічного підходів у дослідженні емоцій. Визначено роль емоційного інтелекту у формуванні емоційної сфери, зокрема, описано системно-структурний і синергетичний підходи та розкрито важливу роль емоційного інтелекту у здатності до переживання, співпереживання та вміння керувати почуттями. Описано особливості емоційних переживань, які відіграють визначальну роль у розумінні внутрішнього світу людини.

Зазначено, що здатність усвідомлювати та керувати власними емоціями залежать від рівня розвитку емоційної регуляції та її впливу на міжособистісну комунікацію. Описано підходи до розуміння емоційної регуляції, що визначають спрямованість поведінки людини з позиції особистісного значення ситуації. Проаналізовано здатність керувати своїми емоціями соціально прийнятними способами. Охарактеризовано процеси підвищення, збереження або пригнічення емоційної активації. Обґрунтовано рольові та функціональні чинники регулювання емоцій, пов'язані із задоволенням первинних, вторинних потреб і мотивів поведінки. Визначено важливу роль розвитку емоційної сфери у формуванні соціальних навичок та успішності особистості в різних сферах діяльності та міжособистісних взаємин.

Ключові слова: психологія, емоції, розвиток, особистість, психологічний супровід, комунікація.

Annotation. In the article, a theoretical analysis of the problem of emotional development of the personality is carried out, theoretical and methodological aspects of the problem of emotional behavior are worked out, and approaches to understanding emotions and feelings are clarified. The author analyzed modern approaches and theoretical concepts that define emotions as a key aspect of psychological functioning. The content principles of psychodynamic, dimensional, cognitive, social-cognitive, and cognitive-physiological approaches to the study of emotions have been clarified. The role of emotional intelligence in the formation of the emotional sphere is determined, in particular, the systemic-structural and synergistic approach is described and the important role of emotional intelligence as the ability to experience, empathize and manage feelings is revealed. Features of emotional experiences are described, which play a decisive role in understanding the inner world of a person.

It is noted that the ability to realize and manage one's own emotions depends on the level of development of emotional regulation and its influence on interpersonal communication. Approaches to understanding emotional regulation are described, which determine the orientation of human behavior from the standpoint of the personal meaning of the situation. The ability to control one's emotions in socially acceptable ways was analyzed. The processes of increasing, maintaining or suppressing emotional activation are characterized. The role and functional factors of emotion regulation related to the satisfaction of primary and secondary needs and behavioral motives are substantiated. The important role of the development of the emotional sphere in the formation of social skills and the success of the individual in various spheres of activity and interpersonal relationships is defined.

Key words: psychology, emotions, development, personality, psychological support, communication.

Актуальність теми. Складність і багатогранність сучасного суспільства вимагає ґрунтовного аналізу нових психологічних явищ, зокрема емоційної компетентності особистості, яка охоплює низку психічних функцій, когнітивних параметрів та індивідуальних особливостей особистості, її діяльності та поведінки. На сучасному етапі розвитку суспільства проблема емоційного розвитку набуває особливої актуальності. Визнано, що емоції пронизують усі психічні процеси та стани людини і супроводжують будь-яку її активність. Можливості емоційних чинників, проявлені в стійких стосунках і нормах поведінки, стають ефективними, коли перетворюються на реальні мотиви діяльності.

Важливо, щоб умови життя та діяльності особистості набували психологічної значущості тоді, коли ефективно функціонує її емоційна сфера. Дослідження емоційного розвитку є новим напрямом у вивченні емоційної сфери дітей з особливими освітніми потребами. Зростання кількості дітей із когнітивними порушеннями та поведінковими відхиленнями підкреслює необхідність розроблення нових технологій для підтримки їх адаптації та розвитку емоційної сфери, що є одним із завдань спеціальної психології.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні аспекти проблеми емоційного розвитку особистості широко досліджуються як у вітчизняних, так і у зарубіжних працях, зокрема з позицій когнітивної теорії (представники: А. Bandura, Н. Ginsburg, Ж. Piaget, Н. Chomsky, Ж. Bruner та ін.), психології особистості (Г. Гуд, Т. Кириленко, А. Терещук, Чжао Сінь, Е. Erikson); емоційно-інтелектуального підходу (О. Вовченко, Є. Карпенко, Д. Caruso, Ж. Mayer, Р. Salovey). Закордонні дослідження також охоплюють ці сфери з акцентом на когнітивну психологію і теорії емоцій (С. Izard, W. Cannon).

Основна складність у розумінні емоційного розвитку полягає у різних підходах до його визначення. Одні науковці ототожнюють його з почуттями (Izard, 2001; Piaget, 1972), а інші чітко диференціюють поняття «емоція», «афект», «переживання» (Міхова, 2010; Терещук, 2014). Це свідчить про різні підходи та розмитість визначень, що стосуються емоційного розвитку як динамічно змінного процесу.

У психологічній науці терміни «емоції», «почуття», «емоційні переживання» та «емоційні стани» часто мають різні визначення або ототожнюються, як зазначено в працях таких вчених як В. Вундт, Ж. Піаже. Однак у роботах К. Ізарда, П. Екмана емоції чітко диференціюються.

Вчені трактують емоції: як властивості особистості, що виражають позитивне чи негативне ставлення до об'єктів, інших людей або до себе (Гамзюк, 2009); як реакції на зовнішні та внутрішні подразники, що проявляються у формах задоволення, радості, страху (Гуд, 2018); як психічні стани, зумовлені ситуативними переживаннями і відображені у ставленнях до соціуму та результатах власної діяльності (Кириленко, 2007); як емоційні реакції, складові

емоційного інтелекту, необхідні для підтримання внутрішнього балансу і самопочуття (Бенькевич, 2018).

Мета статті. У статті ставиться за мету дослідити емоційну сферу особистості через призму контент-аналізу, аналізуючи сучасні підходи та теоретичні концепції, які визначають емоції як ключовий аспект психологічного функціонування. Аналізу піддаються основні проблеми, пов'язані з емоційною сферою, вплив емоцій на прийняття рішень і міжособистісні стосунки.

Процедура дослідження включала аналіз сучасних наукових джерел, що стосуються проблем подолання наслідків посттравматичного стресового розладу (ПТСР) у дітей. Також було здійснено огляд основних психологічних, медичних і психолого-педагогічних теорій, що лежать в основі психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у контексті подолання психотравми. Завершальним етапом стало узагальнення отриманих результатів теоретичного дослідження та формулювання відповідних висновків.

Результати дослідження. Основою сучасної теорії емоцій є роботи К. Ізарда, які дали стимул для розвитку психодинамічного, дименсійного, когнітивного, соціально-когнітивного та когнітивно-фізіологічного підходів. Психодинамічний підхід базується на психоаналітичній теорії афекту М. Клейна, З. Фрейда та Г. Холла. Когнітивний опирається на теорію М. Клейна, а дименсійний – на концепції Г. Спенсера, Е. Даффі та Д. Ліндслі. Нейрокультурний підхід, розроблений П. Екманом, розкриває вчення про емоції у контексті їх диференціювання (Ekman, 1985).

К. Ізард також відзначає важливість емоцій у комунікативній діяльності. Під час комунікативної взаємодії відбувається активне пізнання дійсності та формування емоційного ставлення до соціуму і до себе. Особлива роль у передачі емоційної інформації належить невербальним і вербальним засобам, як-от міміка, пантоміміка, жести та інтонація голосу, що демонструють інтенсивність емоцій і здатність людини розуміти себе і довкілля (Izard, 1993).

Когнітивний вимір стосується вивчення ментального та емоційного розвитку особистості як соціального суб'єкта, з урахуванням взаємодії її свідомості та мислення (С. Кошарний, П. Бергер, Е. Гуссерль, Т. Луман, І.

Меркулов). Е. Гуссерль, С. Кошарний розкривають методологічні основи репрезентації особистості та її емоційної сфери в соціальному середовищі (Кошарний, 2005). У межах когнітивного пізнання репрезентація емоцій розглядається через призму соціального конструктивізму (П. Бергер, Т. Луман), де вона пов'язана з соціальною природою людини та важливістю вербалізації емоцій у процесі комунікації. Вчені підкреслюють, що конструювання соціальної реальності відбувається через номінування соціальних об'єктів. Отже, орієнтація на життєвий світ людини інтегрує соціальну репрезентацію індивідуальних знань із процесом соціального конструювання повсякденності. На думку когнітивістів, когнітивний процес безпосередньо стосується ментальних, психічних та емоційних проявів людини, що відображає розроблення когнітивно-комунікативних стратегій синергетики та розвиток нейрофілософії свідомості.

Основу дименсійного підходу становлять наукові переконання Г. Спенсера, Е. Дюффі, Д. Ліндслі та ін. Вчені трактують емоції як нервові імпульси, фактично виключаючи їх з психологічного людини. Так, Г. Спенсер стверджує про біологічне походження емоцій людини від афективних та інстинктивних реакцій. У працях Е. Даффі термін «емоція» трактується як деякі специфічні форми поведінки, які не піддаються поясненню, тому вважає, що емоційні стани не потрібно враховувати в дослідженнях (Duffy, 1962). На противагу поглядам вченого, Д. Ліндслі та Д. Хебб розкривають емоційні стани як активаційні. Згідно з дослідниками, емоційні стани визначаються впливом ретикулярної формації нижньої частини стовбура головного мозку, так званого «комплексу активації». При порушенні ретикулярної формації виникає фізіологічне вираження емоцій, що знаходять відображення в поведінці людини.

Багато дослідників у своїх працях приділяють увагу інтелектуальній сфері як важливому чиннику виникнення емоцій, виділяючи емоційний інтелект (О.А. Вовченко, Є.В. Карпенко, М.М. Стасюк та ін.). До прикладу, у наукових дослідженнях (Карпенко, 2020) представлено триангуляційну психолого-герменевтичну концепцію емоцій та емоційного інтелекту як її

базового компоненту. Емоційний інтелект розглянуто в дискурсі життєздійснення особистості на базі метамодерністської методології з використанням змішаних методів емпіричного дослідження і психотехнічного підходу (Карпенко, 2020).

У межах вивчення структурно-змістових компонентів емоцій і процесів емоційного інтелекту дослідницею М.М. Стасюк запропоновано базову структуроформульовану теоретичну модель. Нею виокремлено емоційний, когнітивний і поведінковий компоненти, а також описано процеси, які лежать в основі емоційного інтелекту – усвідомлення та саморегуляцію (Стасюк, 2017).

У наукових дослідженнях (Вовченко, 2021) емоційний інтелект розглянуто як окремий різновид інтелекту, який відрізняється від академічного розуміння інтелекту своєю сутністю і походженням. Емоційну сферу розглянуто з позицій системно-структурного й синергетичного підходів та охарактеризовано як багатокомпонентне утворення, що має різні елементи, моделі, форми функціонування, особливості розвитку, умови та засади формування. Розкрито важливу роль емоційного інтелекту як здатності до переживання, співпереживання, розуміння емоцій та вміння керувати почуттями (Вовченко, 2021).

Зважаючи на це, важливим елементом емоційного розвитку людини є розуміння емоцій, усвідомлення їх механізмів та здатність до саморегулювання емоційних станів.

Науковці (Atkinson, Kuhl, 1986; Kelly, 1991; Schiemann, 2014) та ін. підкреслюють, що за сприятливого впливу зовнішніх чинників (позитивних аспектів якостей) психічний стан людини залишається резистентним, а настрої – гармонійним, що проявляється в його стійкості, піднесеності й оптимістичності. Однак, під несприятливим впливом середовища, домінуючим стає стан дезадаптації, стресу або депресії (апатія, тривога, зневіра), що супроводжується дисгармонійним настроєм (нестабільність, зниження, тривожність).

Тобто, якщо соціальне середовище позитивно впливає на самооцінку та адаптивні можливості особистості, це сприяє її самореалізації та емоційній регуляції, що веде до гармонійного настрою й адаптованості. Протилежно, за

негативного впливу середовища, низька емоційна регуляція призводить до дисгармонійного настрою і стану дезадаптації.

Отже, емоційний розвиток особистості широко вивчався в психологічних теоріях, але сучасні дослідження демонструють звуження проблематики через відсутність єдиних підходів до інтерпретації емоційних переживань на теоретико-методологічному рівні.

Особливості емоційних переживань відіграють важливу роль у розумінні внутрішнього світу людини, що впливає на її поведінку та взаємодію з оточенням. Емоції відображають ставлення особистості як до себе, так і до інших. Процес емоційної регуляції має бути спрямований на покращення міжособистісних стосунків, ефективну взаємодію з оточуючими та створення сприятливої атмосфери для досягнення психологічного комфорту.

Аналіз психологічних джерел з теми емоційного розвитку показує, що поведінка людини, здатність керувати власними емоціями та розуміти емоції інших залежать від рівня розвитку емоційної регуляції та її впливу на стосунки в суспільстві. Емоційна регуляція у психології визначається як:

– загальна спрямованість та динаміка поведінки людини щодо особистісного значення ситуації; здатність контролювати свої емоції соціально прийнятними способами; процес підвищення, збереження або пригнічення емоційної активації (Лисенко, 2020; Наан, 1985).

Отже, можна зробити висновок, що емоції виконують різні ролі в регуляції поведінки, пов'язаної із задоволенням як первинних, так і вторинних мотивацій людини. Зокрема, емоції, що стосуються «первинних» фізіологічних потреб і мотивів, здатні передбачати зміни в поведінці шляхом оцінки таких параметрів, як температура тіла, рівень гормонів, глюкози в крові, кров'яний тиск тощо. Водночас емоції активують коригувальні механізми, що забезпечують баланс у фізіологічних процесах, тому ці емоції можна вважати емоціями, пов'язаними з фізіологічними потребами.

Крім того, емоції беруть участь у процесах мислення і виконують подвійну функцію: з одного боку, вони допомагають управляти мисленням, спрямовуючи його на розв'язання найбільш важливих проблем, з іншого боку, – емоційний

компонент вказує на ключові аспекти ситуації, що потребують уваги. Це робить емоції невіддільною частиною когнітивної діяльності, яка допомагає акцентувати увагу на найважливіших аспектах ситуації, сприяючи ефективнішому аналізу та прийняттю рішень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження засвідчило, що емоційна сфера особистості є багатовимірною і складною, охоплюючи різноманітні емоції, їх прояви та вплив на поведінку і стосунки. Результати аналізу вказують на критичну роль сформованості емоційної сфери у формуванні соціальних навичок і успішності особистості в різних сферах життя, зокрема в професійній діяльності та міжособистісних стосунках.

Контент-аналіз виявив, що існує безліч методологічних підходів до вивчення емоційної сфери, що охоплюють психологічні, педагогічні та медичні теорії, які забезпечують основу для комплексного розуміння емоційних процесів.

Висвітлені проблеми та тенденції свідчать про необхідність проведення подальших досліджень в галузі емоційної психології, зокрема в контексті взаємозв'язку емоційних процесів та психічного здоров'я.

На основі отриманих результатів буде сформульовано рекомендації щодо впровадження програм розвитку емоційної сфери, які можуть покращити психологічну підтримку та адаптацію особистості в соціумі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бенькевич, Г.А. (2018). Витоки емоцій (екскурс в античність): соціокомунікаційний аспект. *Теорія та історія журналістики*. № 13. С.4–9
2. Вовченко, О.А. (2021). Концептуалізація феномену емоційного інтелекту підлітків з порушеннями інтелектуального розвитку : монографія. Київ : ЮНІСОФТ. 450 с.
3. Гамзюк, М.В. (2009). Онтологічні основи емотивності фразеологічних одиниць. *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського*. Сімферополь. Т. 22 (61). №4(1). С.10–18)
4. Гуд, Г.О. (2018). Емоційна сфера особистості: теоретико-методологічний аспект дослідження. *Актуальні проблеми психології*. Т. 14. Вип. 1. С. 84–94
5. Карпенко, Є.В. (2020). Емоційний інтелект у дискурсі життєздійснення особистості : монографія. Дрогобич : Посвіт. 436 с.

6. Кириленко, Т.С. (2007). Психологія: емоційна сфера особистості. Київ: Либідь. 256 с.
7. Кошарний, С.О. (2005). Феноменологічна концепція філософії Е. Гуссерля: Критичний аналіз. Київ: Український Центр духовної культури. 372 с.
8. Лисенко, Л.М. (2020). Роль емоційного досвіду в організації мотиваційно-цільових систем навчальної діяльності учнів старших класів. *Науковий вісник ХДУ*. № 4. С. 57–63.
9. Міхова, А.Г. (2010). Емоції і прояви емоцій: історичний екскурс (Стресові та стресоподібні стани). *Наука і освіта*. №3. С. 95–98.
10. Стасюк, М.М. (2017). Теоретичний аналіз впливу емоційного інтелекту на процес соціальної адаптації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Вип. 5. С. 158–169
11. Ginsburg, H.P., & Opper, S. (2016). Piaget's Theory of Intellectual Development. Hoboken, New Jersey: Prentice Hall. 344 p.
http://dspace.sxcjpr.edu.in:8080/jspui/bitstream/123456789/1034/1/Copy%20of%20piagets_theory_of_intellectual_development.pdf
12. Ekman, P. (1985). Telling Lies: Clues to Deceit in the Marketplace, Politics, and Marriage. New York : Norton. 366 p.
13. Izard, C.E. (2001). Emotional intelligence or adaptive emotions? *Emotion*. № 1. P. 249–257
14. Mayer, J.D., Salovey, P., & Caruso, D.R. (2008). Emotional Intelligence. New ability or eclectic traits? *American Psychologist*. № 63. P. 503–517
15. Atkinson, J., & Kuhl, J. (1986). Motivation, thought, and action. New York: Praeger Publishers. 407 p. [in English].
16. Duffy, E. (1962). Activation and behavior. New York, NY: John Wiley & Sons Inc. 384 p.
17. Haan, N. (1985). Processes of moral development: Cognitive or social disequilibrium? *Developmental Psychology*. Vol. 21(6). P. 996–1006.
18. Schiemann, G. (2014). One cognitive style among others. Towards a phenomenology of the lifeworld and of other experiences. In *The Multidimensionality of Hermeneutic Phenomenology*. New York: Springer. p. 31-48.
19. Kelly, G. (1991). *The Psychology of Personal Constructs Volume One: Theory and Personality*. London : Routledge. 422 p.
20. Piaget, J. (1972). *The psychology of intelligence*. Totowa, NJ: Littlefield Adams. 115 p.

REFERENCES

1. Benkevych, H.A. (2018). Vytoky emotsii (ekskurs v antychnist): sotsiokomunikatsiinyi aspekt [The origins of emotions (an excursion into antiquity): the socio-communication aspect]. *Teoriia ta istoriia zhurnalistyky*. № 13. S.4–9. [in Ukrainian].

2. Vovchenko, O.A. (2021). Kontseptualizatsiia fenomenu emotsiinoho intelektu pidlitkiv z porushenniamy intelektualnogo rozvytku : monohrafiia [Conceptualization of the Phenomenon of Emotional Intelligence of Adolescents with Intellectual Disabilities: a monograph]. Kyiv : YuNISOFT. 450 s. [in Ukrainian].
3. Hamziuk, M.V. (2009). Ontolohichni osnovy emotyvnosti frazeolohichnykh odynyts [The Ontological Foundations of the Emotivity of Phraseological Units]. Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnogo universytetu im. V.I. Vernadskoho. Simferopol. T. 22 (61). №4(1). S.10–18). [in Ukrainian].
4. Hud, H.O. (2018). Emotsiina sfera osobystosti: teoretyko-metodolohichni aspekt doslidzhennia [Emotional Sphere of Personality: Theoretical and Methodological Aspect of Research]. Aktualni problemy psykholohii. T. 14. Vyp. 1. S. 84–94. [in Ukrainian].
5. Karpenko, Ye.V. (2020). Emotsiinyi intelekt u dyskursi zhyttiezdiiisnennia osobystosti : monohrafiia [Emotional Intelligence in the Discourse of Personal Life Realization : a monograph]. Drohobych : Posvit. 436 s. [in Ukrainian].
6. Kyrylenko, T.S. (2007). Psykholohiia: emotsiina sfera osobystosti [Psychology: the emotional sphere of personality]. Kyiv : Lybid. 256 s. [in Ukrainian].
7. Kosharnyi, S.O. (2005). Fenomenolohichna kontseptsiiia filosofii E. Husserlia: Krytychnyi analiz [The Phenomenological Concept of Philosophy by E. Husserl: A critical analysis]. Kyiv : Ukrainyskyi Tsentr dukhovnoi kultury. 372 s. [in Ukrainian].
8. Lysenko, L.M. (2020). Rol emotsiinoho dosvidu v orhanizatsii motyvatsiino-tsilovykh system navchalnoi diialnosti uchniv starshykh klasiv [The Role of Emotional Experience in the Organization of Motivational and Target Systems of Learning Activities of Senior High School Students]. Naukovyi visnyk KhDU. № 4. S. 57–63. [in Ukrainian].
9. Mikhova, A.H. (2010). Emotsii i proiavy emotsii: istorychnyi ekskurs (Stresovi ta stresopodobni stany) [Emotions and manifestations of emotions: a historical overview (Stress and stress-like states)]. Nauka i osvita. №3. S. 95–98. [in Ukrainian].
10. Stasiuk, M.M. (2017). Teoretychnyi analiz vplyvu emotsiinoho intelektu na protses sotsialnoi adaptatsii [Theoretical analysis of the influence of emotional intelligence on the process of social adaptation]. Naukovi zapysky Natsionalnogo universytetu «Ostrozka akademiia». Vyp. 5. S. 158–169. [in Ukrainian].
11. Ginsburg, H.P., & Opper, S. (2016). Piaget's Theory of Intellectual Development. Hoboken, New Jersey: Prentice Hall. 344 p. http://dspace.sxcjpr.edu.in:8080/jspui/bitstream/123456789/1034/1/Copy%20of%20piagets_theory_of_intellectual_development.pdf [in English].
12. Ekman, P. (1985). Telling Lies: Clues to Deceit in the Marketplace, Politics, and Marriage. New York : Norton. 366 p. [in English].

13. Izard, C. E. (2001). Emotional intelligence or adaptive emotions? *Emotion*. № 1. P. 249–257. [in English].
14. Mayer, J.D., Salovey, P., & Caruso, D.R. (2008). Emotional Intelligence. New ability or eclectic traits? *American Psychologist*. № 63. P. 503–517. [in English].
15. Atkinson, J., & Kuhl, J. (1986). *Motivation, thought, and action*. New York: Praeger Publishers. 407 p. [in English].
16. Duffy, E. (1962). *Activation and behavior*. New York, NY: John Wiley & Sons Inc. 384 p. [in English].
17. Haan, N. (1985). Processes of moral development: Cognitive or social disequilibrium? *Developmental Psychology*. Vol. 21(6). P. 996–1006. [in English].
18. Schiemann, G. (2014). One cognitive style among others. Towards a phenomenology of the lifeworld and of other experiences. In *The Multidimensionality of Hermeneutic Phenomenology*. New York: Springer. p. 31-48. [in English].
19. Kelly, G. (1991). *The Psychology of Personal Constructs Volume One: Theory and Personality*. London : Routledge 422 p. [in English].
20. Piaget, J. (1972). *The psychology of intelligence*. Totowa, NJ: Littlefield Adams. 115 p. [in English].

УДК 376-053.4/.5-056.26:364.628-022.334]364.62

Денис Прохоренко,

аспірант 2-го року навчання

e-mail: clenszcz@gmail.com

orcid: 0009-0004-6851-9201

Denys Prokhorenko,

postgraduate student of the 2 year of study

Інститут спеціальної педагогіки і психології імені

Миколи Ярмаченка НАПН України,

м. Київ, вул. М. Берлінського 9, м. Київ, 04060, Україна

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology

of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv,

Steet M. Berlinskoho 9, Kyiv, 04060, Ukraine